Region Stockholm

29

Yttrande över motion 2021:4 av Talla Alkurdi (S), med flera om Fritt val av hjälpmedel

HSN 2021-0512

Hälso- och sjukvårdsnämnden
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
Rehabilitering-Habilitering-Försäkringsmedicin...
Anna Breuer

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2021-04-29

HSN 2021-0512

Hälso- och sjukvårdsnämnden

Yttrande över motion 2021:4 av Talla Alkurdi (S), med flera om Fritt val av hjälpmedel

Ärendebeskrivning

Regionstyrelsen har begärt att hälso- och sjukvårdsnämnden ska yttra sig över motionen Fritt val av hjälpmedel. I motionen föreslår Talla Alkurdi (S), med flera att Fritt val av hjälpmedel ska avskaffas inom hörselvården och att hälso- och sjukvårdsnämnden ska se över möjligheten att införa krav om att vårdgivare, eller deras ägare, inte får tillverka eller sälja medicintekniska produkter.

Beslutsunderlag

Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande
Motion 2021:4 av Talla Alkurdi (S), Petra Larsson (S), Ing-Marie Elfström (S)

Ärendets beredning

Ärendet har beretts i seniorvårdsberedningen.

Förslag till beslut

Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar följande:

Tjänsteutlåtande över motion 2021:4 överlämnas till regionstyrelsen som nämndens yttrande.

Förvaltningens motivering till förslaget

Bakgrund
I motionen föreslår Talla Alkurdi (S) m.fl. att hälso- och sjukvårdsnämnden ska avskaffa Fritt val av hjälpmedel inom hörselvården och att hälso- och

sjukvårdsnämnden ska se över möjligheten att införa ett krav i förfrågningsunderlag om att deltagande vårdgivare, eller deras ägare, inte får tillverka eller sälja medicintekniska produkter.

Rekvisitioner för Fritt val av hjälpmedel infördes 2010 i Region Stockholm (dåvarande Stockholms läns landsting), med syftet att öka inflytandet, delaktigheten och valfriheten för hjälpmedelsanvändaren. Möjligheten att välja en rekvisition för Fritt val av hjälpmedel och köpa sitt hjälpmedel finns för personer med hörsel-, syn- och rörelsenedsättning.

Vårdval primär hörselrehabilitering infördes 2011 i Region Stockholm. Vårdvalet vänder sig till vuxna personer med lätt till måttlig hörselnedsättning. Det finns i dagsläget 50 hörselmottagningar inom vårdvalet. Av dessa ägs 30 av koncerner som även äger företag som producerar hörapparater. Förra året provade cirka 23 000 personer ut hörapparat och av dessa utfördes 92 procent av insatserna inom vårdvalet. Övriga utprovningar sker inom specialiserad hörselrehabilitering och hörselhabilitering för barn och unga vid Karolinska Universitetssjukhuset.

Förvaltningen bedömer att möjligheten att välja mottagning inom vårdvalet samt förskrivning via regionens upphandlade sortiment eller rekvisition via Fritt val av hjälpmedel ger en stor valmöjlighet för hjälpmedelsanvändaren. Kombinationen av Fritt val av hjälpmedel och vårdval inom primär hörselrehabilitering har visat sig vara komplicerad. Audionomer inom vårdvalet är förskrivare med ansvar att prova ut rätt hörselhjälpmedel, men mottagningen inom vårdvalet är även godkänd att sälja hjälpmedel via rekvisitioner för Fritt val. Audionomen får därmed både en förskrivande och säljande roll mot hjälpmedelsanvändaren.

Under 2014-2015 genomfördes en fördjupad uppföljning av primär hörselrehabilitering. I uppföljningen framkom bland annat att patienten inte alltid var medveten om ifall hen hade valt förskrivning eller Fritt val av hjälpmedel. I samband med revideringen av förfrågningsunderlaget för vårdvalsområdet infördes riktlinjer där bland annat förskrivarens ansvar kring information till patienten anges. I förskrivarens uppdrag ingår att informera om valmöjligheterna och säkerställa att hjälpmedelsanvändaren förstår konsekvenserna av valet mellan att få ett förskrivet hjälpmedel eller att äga sitt hjälpmedel. Det görs genom muntlig information och utlämning av skriftlig information, samt att när hjälpmedelsanvändaren väljer hjälpmedel via Fritt val ska rekvisitionen undertecknas av både hjälpmedelsanvändaren och förskrivaren. *Vid beslut om Fritt val av hjälpmedel ska förskrivaren försäkra sig om att patienten förstår att det är möjligt att välja mellan förskrivet hjälpmedel och rekvisition för Fritt*

val av hjälpmedel samt har förstått innehållet i och betydelsen av den lämnade informationen (ur Primär hörselrehabilitering – riktlinjer).

Överväganden
Fritt val av hjälpmedel är en möjlighet för hjälpmedelsanvändaren att välja ett annat sortiment än det regionen har upphandlat. Det måste vara tydligt för hjälpmedelsanvändaren vilket val som görs och man ska kunna lita på att audionomen rekommenderar den hörapparat som är bäst lämpad för behovet. Många hjälpmedelsanvändare betalar inte något extra för en hörapparat via Fritt val, men ägandet innebär bland annat ett eget ansvar för service och reparationer och den informationen måste tydligt kommuniceras av mottagningens audionom.
Andelen hörapparater via rekvisition för Fritt val av hjälpmedel är drygt 90 procent. Utifrån andelen rekvisitioner förmodas Fritt val premieras före förskrivning ur regionens sortiment. Försäljning av hjälpmedel med rekvisitioner genererar en inkomst för mottagningen och är en stor del av hörselmottagningarnas intäkter från Region Stockholm.

Enligt statistik på andel av rekvisitioner för Fritt val per mottagning verkar inte ägandeskapet av hörselmottagningen vara avgörande om mottagningen har en hög andel rekvisitioner framför förskrivning ur regionens sortiment. Hörselmottagningarna, oavsett om de ägs av en koncern som även äger företag som tillverkar hörapparater eller är en fristående mottagning, har förutom regionens sortiment även produkter till försäljning på mottagningen. Produkterna säljs via rekvisitioner eller via privat försäljning. I statistik från de senaste tolv månaderna framkommer större skillnader mellan mottagningar inom samma koncern gällande andelen rekvisitioner kontra förskrivning ur regionens sortiment än mellan fristående mottagningar och mottagningar inom en koncern.

Förvaltningen bedömer dessutom att det torde saknas rättslig grund enligt lagen om valfrihetssystem (2008:962) att införa ett generellt krav om att företag som själva eller vars ägare producerar, tillverkar och säljer medicintekniska produkter och hjälpmedel samt läkemedel inte får delta i vårdvalssystem inom Region Stockholm.

För att korrelera med kostnaderna för ett förskrivet hjälpmedel sänkte Region Stockholm rekvisitionsbeloppet för Fritt val hörapparater den 1 januari 2020. Antalet utskrivna rekvisitioner för hörapparater sjönk med 57 procent i januari 2020 jämfört med december 2019. Ersättningen för rehabiliteringsinsatsen höjdes samtidigt då bedömningen var att ersättningen var låg i jämförelse med likvärdiga uppdrag.

På grund av den rådande Covid-19 pandemin är det i nuläget svårt att bedöma vilken effekt sänkningen av rekvisitionsbeloppet har fått över tid. Antalet utskrivna rekvisitioner för hörapparater var lägre under 2020 jämfört med 2019. 2019 skrevs cirka 44 000 rekvisitioner för hörapparat ut mot cirka 35 000 under 2020.

Att behålla möjligheten till Fritt val av hjälpmedel inom vårdval primär hörselrehabilitering kan ge en större valfrihet för hjälpmedelsanvändaren, men det kvarstår svårigheter att säkerställa att hjälpmedelsanvändaren vid utprovningstillfället gör ett självständigt val.

Ekonomiska konsekvenser
Systemet med Fritt val av hjälpmedel är kostnadsneutralt för Region Stockholm då regionen har samma kostnad för ett hjälpmedel som förskrivs ur regionens sortiment som ett hjälpmedel som bekostas med en rekvisition för Fritt val. Det ekonomiska incitamentet för Fritt val av hjälpmedel kan dock stimulera överförskrivning av hjälpmedel. I snitt förskrevs 2,3 hörselhjälpmedel per person när rekvisition för Fritt val användes, och 1,6 hörselhjälpmedel per person när förskrivning skett via hjälpmedelscentralen KommSyn under 2020.

Konsekvenser för patientsäkerhet
Förskrivarna inom vårdval primär hörselrehabilitering är legitimerade audionomer och i ansvaret som förskrivare ingår att följa regelverket för hjälpmedelsförskrivning som finns tillgängligt i Hjälpmedelsguiden varför patientsäkerheten bedöms som oförändrad.

Konsekvenser för jämlik och jämställd vård
Regionen har säkerställt att det finns ett varierat och stort utbud av hörselhjälpmedel via avtal med hjälpmedelscentralen KommSyn Stockholm.
Av de hjälpmedelsanvändare som valde rekvisition för Fritt val 2020 var 45 procent kvinnor och 55 procent män. Av de som valde förskrivning ur regionens sortiment var 55 procent kvinnor och 45 procent män.

Miljökonsekvenser
Förslaget till beslut får oförändrade konsekvenser för miljön.

Administrativa konsekvenser
Förslaget till beslut får oförändrade administrativa konsekvenser.

Johan Bratt
Tf. hälso- och sjukvårdsdirektör

Anna Ingmanson
Avdelningschef

Beslutet ska skickas till
Regionstyrelsen

Godkänd av Johan Bratt, 2021-04-29

MOTION
2021-02-09

Fritt val av hjälpmedel

Region Stockholm tillhandahåller idag avgiftsfria hörselapparater, men likväl uppmanas många patienter av vårdgivare att köpa apparater som i många fall kan kosta runt 15-20 000 kronor inom det system som kallas för fritt val av hjälpmedel. Fritt val är tänkt att öka brukarens möjligheter att välja hjälpmedel ur ett bredare sortiment än det regionen har upphandlat, men man ska inte känna sig tvingad att välja andra hörapparater. Idag berättar fler och fler om hur de inte har informerats om regionen eget sortiment utan enbart hänvisats till andra alternativ ibland till mycket höga priser.

De brister som finns i systemet har bland annat belysts av Statens medicinsk-etiska råd (2015), i regionens fördjupade uppföljning (2015), av socialstyrelsen (2016) och i den statliga hjälpmedelsutredningen (2017). De årliga rapporterna från det nationella kvalitetsregistret, senast från 2019, visar dessutom återkommande att den primära hörselvården i Stockholms län tillhör landets allra sämsta. Fritt val av hjälpmedel har gett sämre valfrihet och lägre vårdkvalitet, samtidigt som det lett till högre kostnader för både regionen och enskilda individer. Två faktorer som ligger till grund för dessa utmaningar är otydligheten i systemet med hörselcheckar och bristen på transparens vad gäller priser på hörapparater.

I Region Stockholm finns ett 50-tal audionommottagningar. Enligt Hörselskadades riksförbund har ingår över hälften av dessa audionomer i bolag som själva tillverkar hörselapparater. Denna otydliga gränsdragning mellan industri och vårdgivare skapar tydliga intressekonflikter. Incitamenten för att få patienterna att köpa de egentillverkade apparaterna är tydliga. Det är därför inte förvånande att 93% av alla hörselapparater idag köps, trots att regionen tillhandahåller avgiftsfria hjälpmedel.

Relationen mellan vårdgivare och patient bygger på förtroende. Många som besöker en audionom är förstagångsbesökare och i stort behov av rådgivning. När vårdgivaren har tydliga incitament för att rekommendera vissa hörselapparater är det svårt för patienten att säga emot. Det är positivt att patienten har möjlighet att välja en apparat som passar dennes behov, men det måste ske på objektiva grunder.

Det är tydligt att fritt val av hjälpmedel framförallt gynnar hörselapparatsindustrin, och inte stockholmarna. Den bristande uppföljningen och kontrollen av denna vård gör det alldeles för lätt att få patienter att betala stora summor för att få tillgång till hörapparater de egentligen skulle kunna få avgiftsfritt. Detta system undergräver jämlikheten och förtroendet för vården och därför menar vi socialdemokrater att det måste reformeras. Hälso- och sjukvårdsnämnden bör se över ”Fritt val av hjälpmedel” inom hörselvården, och därmed återgå till att brukare av hörapparater får välja sådana ur regionens upphandlade sortiment.

Socialdemokraterna föreslår regionfullmäktige besluta

att uppdra åt hälso- och sjukvårdsnämnden att avskaffa ”Fritt val av hjälpmedel” inom hörselvården.

Att uppdra åt hälso- och sjukvårdsnämnden att se över möjligheten att införa ett krav i förfrågningsunderlag om att deltagande vårdgivare, eller deras ägare, inte får tillverka eller sälja medicinsktekniska produkter.

Talla Alkurdi (S) Petra Larsson (S)

Ing-Marie Elfström (S)